El desaparegut edifici de la "Cámara agrícola oficial del Ampurdán" (1904), que fou substituït per l'actual Museu de l'Empordà.

Josep Azemar i Pont, arquitecte modernista

ENRIC TUBERT I CANADA

El 7 d'octubre de 1887, el cap de negociat Joaquín Aguirre i el director general Julián Calleja, en nom del *Ministro de Fomento* donen el títol d'arquitecte al figuerenc Josep Azemar i Pont, que en aquells moments tenia 25 anys i que el dia 30 de juny d'aquell mateix 1887 havia fet constar la seva suficiència davant l'Escola d'Arquitectura de Barcelona.

D'ençà d'aquests fets han passat 100 anys; és potser, doncs, un bon moment per fer una aproximació a la personalitat i l'obra d'aquest empordanès que tot i haver dut a terme una enorme quantitat de projectes municipals i privats, dels quals se n'esdevé bona part de la imatge que encara avui té la ciutat de Figueres i d'altres pobles de l'Empordà, no ha estat motiu de cap treball seriós i amb voluntat de definitiu com ho fou en el seu moment l'altre *creador* de l'estructura de Figueres: Josep Roca i Bros.

Aproximació biogràfica

Fill del propietari figuerenc Ramon Azemar i de Pilar Pont, natural de Cabanes, Josep Azemar i Pont neix a les sis del matí del 4 de gener de 1862, al quart pis d'una casa del carrer Palau de Figueres.

Després de cursar estudis primaris a Figueres i continuar-los amb tota probabilitat a Girona, J. Azemar es trasllada a Barcelona per estudiar a l'Escola d'Arquitectura. És aquí on el citat 7 d'octubre de 1887 li és concedit el títol professional.

Cal tenir present que durant aquells anys l'Escola d'Arquitectura de Barcelona la dirigia Elies Rogent, i que Azemar té com a condeixebles, entre d'altres, Bonaventura Bassegoda (títol 1886), Ferran Romeu (títol 1887) i Francesc Rogent (títol 1887).

Obtingut el títol, Azemar treballà com a ajudant de Josep Amargós i col.laborà en la urbanització i disseny dels parcs de l'Exposició del 1888 a la Ciutadella, projecte que en part havia estat encomanat a J. Amargós, autor, d'altra banda, de l'hivernacle.

Instal.lat a Barcelona, l'any 1889 sol.licita la plaça d'arquitecte municipal de Figueres, càrrec que li és

concedit en sessió ordinària el 25 d'octubre del 1889, presidida per l'alcalde Enrique Casellas.

Josep Azemar es casà amb Concepció Puig de la Bellacasa i Roses, natural de Girona, i d'aquest matrimoni en naixeren 8 fills. Una vegada casat, Azemar residí a Barcelona, però el fet d'haver assolit el càrrec d'arquitecte municipal l'obligà a desplaçar-se constantment a Figueres, i això va fer que visqués setmanes senceres a l'Empordà. Malgrat tot, el despatx el tingué sempre a Barcelona, primer al carrer Ave Maria i més tard al de Llúria, al nº 15.

La seva feina d'arquitecte el duu a dissenyar edificis a Agullana (d'on era natural el seu avi patern), a Barcelona (especialment al barri de Sant Gervasi), a Figueres (on a més fa d'urbanista), a Gurb de la Plana (Vic), a Olot, a Palautordera, a Puigcerdà i probablement també a Cabanes, Darnius, Hostalets de Llers, Maçanet de Cabrenys, Torroella i Viladecans.

La seva concepció de l'arquitectura cal integrar-la en el corrent del modernisme proper a Domènec i Muntaner i Puig i Cadafalch i té com a mèrit especial una bona capacitat per integrar els elements d'origen goticista amb elements provinents de l'arquitectura popular catalana. Tot plegat resolt a base de fer servir materials molt barats i reduir els guarniments a un mínim imprescindible.

En el seu despatx hi col.laboraren arquitectes com en Ricard Giralt i Casadessus, el qual més tard ocupà el càrrec d'arquitecte municipal de Figueres en una etapa urbanísticament clau per a l'evolució de la ciutat.

EL MINISTRO DE FOMENTO

POR CUANTO D.

Por tanto, de orden de S.M. EL REY (q.D.g.) y en su nombre la REINA REGENTE DEL REINO expido este Título para que pueda ejercer libremente la profesión de ... en los términos que previenen las leyes y reglamentos vigentes.

Dado en Madrid a ... de ... de mil ochocientos ochenta y ...

El Jefe del Negociado — La reunión del Sr. Ministro, el DIRECTOR GENERAL — Firma del interesado

TÍTULO DE ... á favor de D. ...

Registro general del Negociado de Títulos fólio 181 núm. 18 — Registro especial del Negociado correspondiente fólio 2 núm. 1

VÁ SIN ENMIENDA

Reproducció del títol d'arquitecte de J. Azemar i Pont.

El 5 de juny de 1914, Azemar mor a causa d'un procés meningític que li esdevingué després d'una caiguda des d'una bastida quan visitava les obres d'un convent a Barcelona, accident del qual resultà seriosament lesionat al cap, fet aquest que havia ocorregut tres o quatre setmanes abans.

Quant al tarannà de Josep Azemar i Pont, Bonaventura Bassegoda en la nota necrològica que publica a l'Anuari de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya de l'any 1915, ens en fa una descripció de la qual se'n dedueix que el sentit comú, la bonhomia i la religiositat eren els trets més definidors del seu caràcter.

El context arquitectònic

Tota la producció arquitectònica de J. Azemar es duu a terme entre els anys 1887-1914, és a dir, durant 28 anys que en bona part coincideixen amb un dels moments més interessants que hagi viscut mai l'arquitectura catalana: el Modernisme.

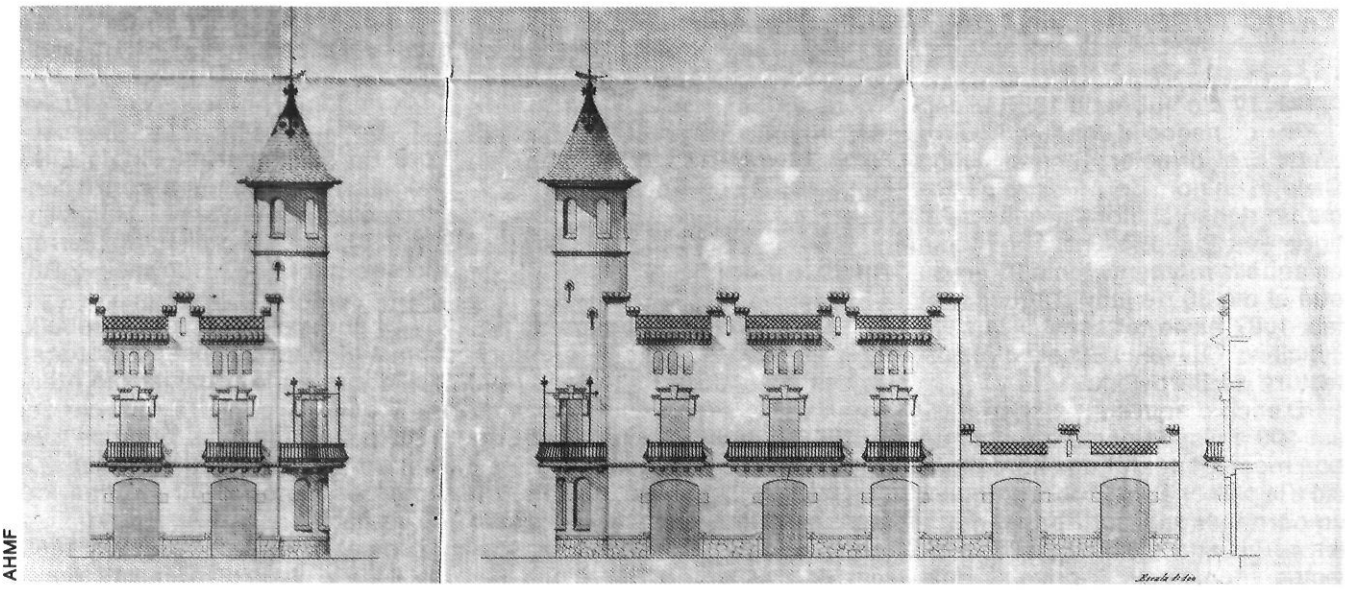

AHMF

Projecte de la Casa Subias-Galter (1910).

Oriol Bohigas [1], quan parla de l'arquitectura dels anys 1880-1885, ens presenta una realitat a la qual s'arriba per diferents raons, com ara el mestratge de Josep Casademunt, el qual, des de la seva posició de director de l'Escola d'Arquitectura de la Junta de Comerç de Barcelona (1836), havia propiciat el trencament amb el llenguatge neoclàssic i l'interès per l'art medieval; la realització del primer gran projecte d'edifici neomedieval, el de la Universitat de Barcelona fet per Elies Rogent el 1860; o ja abans l'aprovació del pla d'Eixample Cerdà 1853; i, d'una manera especial, la creació el 1871 de l'Escola Provincial d'Arquitectura de Barcelona i la pujada d'Elies Rogent al càrrec de director, cosa que possibilità la concentració a l'Escola d'un planter de professors coherents ideològicament, en el sentit que adopten mètodes científics i moderns i rebutgen tant la tradició clàssica com qualsevol imitació estilística sense contingut.

Allò que caracteritza aquests anys 1880-85 és que tot el món de l'arquitectura arqueologista (medievalitzant) i tot el corrent orientalitzant deriva cap a un nou estil i que la nova generació (Gaudí, Domènech i Muntaner, Josep Villaseca, etc.) es caracteritza segons Oriol Bohigas perquè "a part de la seva preocupació tècnica i de l'expressió arquitectònica d'aquesta tècnica, sostenen posicions de caràcter preponderantment ètic i un esforç de revisionisme social" [2].

Així, doncs, cal que entenguem el modernisme com un moviment que si d'una banda renuncia al passat més immediat neoclàssic perquè el troba fals i també l'eclecticisme, considerant que l'ús que fa dels materials i d'alguns elements estructurals és gratuït, per l'altra banda recupera un passat més llunyà, el medieval, el qual per a ells és ple de connotacions reivindicatives, però d'aquests elements heretats del passat en fa una nova lectura quant als materials i d'aquesta manera apareix per exemple una línia coherent de rajol vist que en utilitzar un material alhora industrial i artesanal és una resposta perfecta al nou planteig filosòfic que el modernisme suposava: una revisió dels elements que la Revolució Industrial ha aportat a la societat, revisió feta a partir dels postulats de la Renaixença que la mateixa burgesia havia creat; combinació, aquesta, que derivaria en una forta preocupació estètica, social i ètica a la vegada, i que es traduiria en la ja citada sinceritat en l'ús dels materials, la voluntat de fer una arquitectura apta per a qualsevol fi (cosa que fa que s'apliqui a tots els àmbits de l'arquitectura, fins i tot els més populars) i una oposició a l'ús gratuït dels materials i de les estructures.

Aquest modernisme arquitectònic que a partir del 1888 fa que l'arquitectura catalana hagi de ser tinguda en compte a nivell europeu com una de les més avançades que es fan en aquell moment, deriva en dues línies diferenciades i que queden personificades en la figura dels creadors de les dues grans obres

R. DARNER

Casa Subias-Galter (Figueres). Com es pot comprovar no s'edificà el remat en forma de torre en el xamfrà.

Cens i cronologia

La relació de les obres d'Azemar localitzades fins ara i que es pretén expressar en aquest apartat s'ha estructurat a partir d'una distribució any per any d'aquells projectes que Azemar féu o que foren aprovats aquell any. Les obres són citades prenent com a referència els noms dels propietaris que encomanen el projecte o bé a partir de l'ús al qual van destinats.

Com que el gruix de l'obra datada d'Azemar és a Figueres, sempre que no s'assenyala el lloc de situació, de l'obra es presuposa que és a Figueres, i en cas contrari, se'n precisa el lloc.

Al costat del nom del projecte, i de la situació si s'escau, figura una clau numèrica que correspon a la tipologia dins la qual cal situar-lo i la interpretació de la qual respon a la relació següent:

1. Casa unifamiliar entremitgera.
2. Casa unifamiliar cantonera.
3. Edifici plurifamiliar entremitger.
4. Edifici plurifamiliar entremitger.
5. Edifici exempt amb jardí.
6. Edifici d'ús industrial o comercial.
7. Edifici d'ús recreatiu i social.
8. Edifici d'ús social o escolar.
9. Obra de restauració.
10. Disseny de complements arquitectònics.
11. Urbanisme.
12. Estudis per a la reutilització d'un edifici de cara a un ús concret.

En aquesta relació de projectes s'intercalen algunes referències a fets professionals puntuals que semblen importants dins la trajectòria de J. Azemar.

Tanca aquesta llista una relació d'aquelles obres d'Azemar la datació de les quals no està documentada o fins i tot l'autoria de les quals no està plenament demostrada, encara que siguin atribuïbles a Azemar d'una manera hipotètica.

1887. Títol d'arquitecte (7.X)
1888. Urbanització dels parcs de la ciutadella per l'exposició internacional. (col.laboració amb Josep Amargós en el seu disseny) (11). Barcelona.
1889. Càrrec d'arquitecte municipal de Figueres. (25-X).
1890. Casa Fabre (6) Reforma. Cobertura i conducció de la riera de Galligans (11).
1891. Edifici Cusí (6).
1892. Casa Jordà (4).
1893. Casa Carré (1).
Casa Puigdevall (4).
Casa Noguera (3).
Casa Garriga (2) Reforma.

R. DARNER

Casa Estela (Agullana), 1908. Es pot veure que és un projecte totalment bessó del de la casa Subias-Galter, de Figueres.

del 1888: El Cafè-Restaurant de l'Exposició, obra de Domènec i Muntaner, i el Palau Güell, d'Antoni Gaudí.

La línia que crea Gaudí tendeix al floralisme, al gust per la corba i a una certa exuberància i decorativisme, la qual cosa fa que derivi cap a un expressionisme; en canvi, el camí marcat per Domènec i Muntaner fa ús de línies més contingudes i es basa en l'acceptació de certs elements tradicionals i goticistes i fins i tot eclèctiques, però fent-ne una relectura a partir de les noves propostes racionalistes.

El gaudinisme tindrà probablement en Moncunill el seu màxim intèrpret, mentre que la línia de

Projecte de la casa Pujador (Olot, 1911).

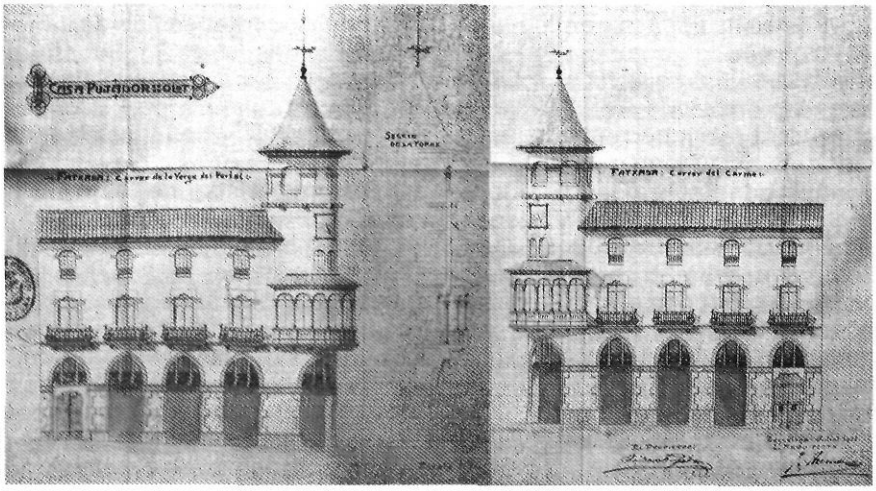

AHMO

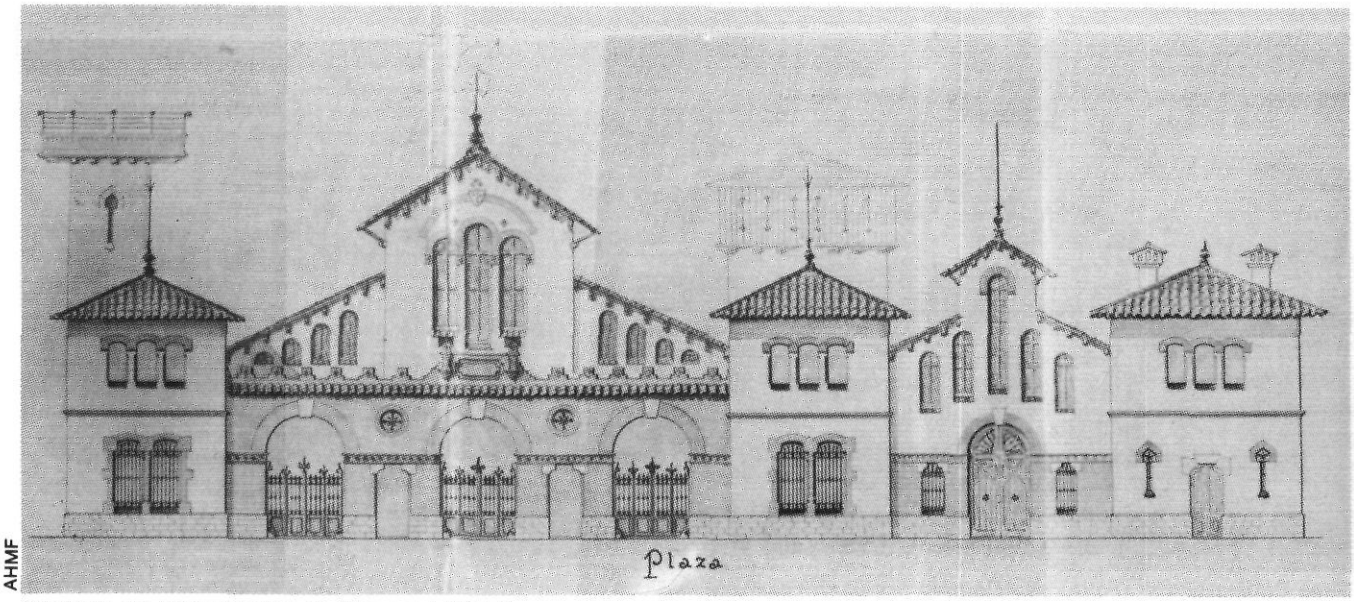

AHMF

Projecte de l'Escorxador de Figueres (1904).

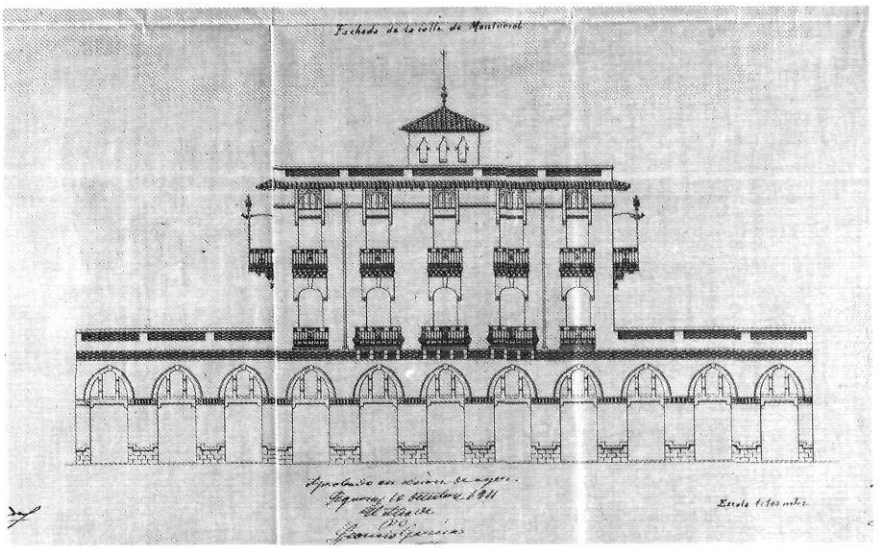

Projecte de la casa i magatzems Abadal (Figueres, 1911), mai dut a terme de manera total. En els baixos hi hagué el Cafè Europa.

Domènec i Muntaner troba en Puig i Cadafalch un autor interessantíssim i que fa aportacions molt intel.ligents.

Si no oblidem que pels volts de 1906-1911 l'esclat del Noucentisme es fa palès, conclourem que Azemar és un autor que, emmarcat bàsicament dins el corrent modernista, pertany plenament a la línia racionalista de Domènec i Muntaner i de Puig i Cadafalch, i que és un dels molts arquitectes de segona fila que feren que aquest concepte d'arquitectura arribés a tots els racons del país i s'apliqués a tota mena d'edificis i usos.

Acceptant certs elements eclèctics o tradicionals, goticistes o populars, Azemar els integra amb les propostes racionalistes pròpies del moment, cosa que es fa evident pel seu particular bon gust en l'ús del rajol i de la pedra, del ferro fos i del ferro forjat, de la fusta i de la ceràmica vidrada, de manera que en les seves obres es dóna l'honradesa en l'ús dels materials i s'evita fer concessions expressionistes, la qual cosa el fa un autor ideal d'arquitectures utilitàries, barates, però enormement dignes.

L'estudi de l'obra d'Azemar

Azemar és, ara per ara, un arquitecte una mica desconegut. Durant molt temps allò que es sabia

R. DARNER

L'Escorxador de Figueres (1904-1907).

Cens i cronologia

1894. Cobertura i canalització riera de Galligans (11).
Casa Carbona (4) Reforma.
Edifici «Sport Figuerense» (7).
Casa Pagès (1) Reforma.
Casa Cusí (Avui Banc Popular Espanyol) (1).
Casa Viñas (1) Reforma.
Casa Carré (1).
Església parroquial de Sant Pere (9).

1895. Casa Espigulé (1).
Casa Malagelada (1).
Edifici «Sport Figuerense» (7) Ampliació.
Alineació carrer Moreria (11).
Casa Geli (1).
Casa Balagué (1).
Casa Morató (edita també Santaló o Torres ?) (2) amb jardí.
Col.legi St. Vicenç Paül (8).

1896. Casa Pascual (10) Tribuna.
Casa Roger (3).
Convent de Caputxins (12) *(ús com a presó del partit).*
Cobertura i canalització Riera de Galligans (11).

1897. Casa Aron (1).
Casa Moner (1).
Casa Moner (2).

1898. Casa de Puig (3).
Casa Geli (1).
Casa Sellés (1) Reforma.

1899. *Edifici Moner (6) Magatzem.*

1900. Casa Serra (4).
Casa Torres (1).
Magatzems de vins Ros (6).

1901. Casa Puig i Soler (avui Armeria Romero) (4).
Casa Galter (3).
Edifici Macau (10) portal i tanca.
Casa Carbona (3).
Casa Gorgot (2).
Casa Arola (1).
Nova alineació c/ Placeta, c/ Portella, c/ Girona i proposta teòrica de passeig «Porticat» (11).
Casa Arola (2).
Forn de Can Puigdevall (6).
Casa Macau (4).

1902. Cobertura de clavegueres riera de Galligans (11).
Casa Savà (1).
Fàbrica de pells adobades Alegrí (6).
Casa Cusí (avui Banc Popular Espanyol) (1) Ampliació.
Edifici Sanlley (6) fàbrica.

1903. Casa Geli (1) (6) Baixos industrials.
Casa Cusí (avui Banc Popular Espanyol) (1) Reforma disseny torre.
Casa Espigulé (1).

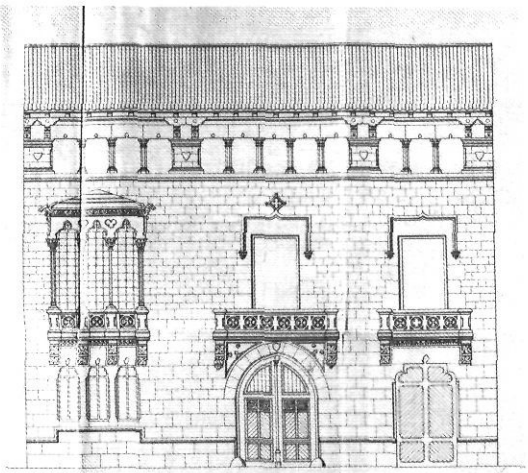

Primer projecte de la casa Cusí (avui Banc Popular Espanyol), Figueres 1894, més tard ampliat amb un nou cos i una torre (1902-1903)

R. DARNER

Casa Cusí (Figueres, 1894-1902/3).

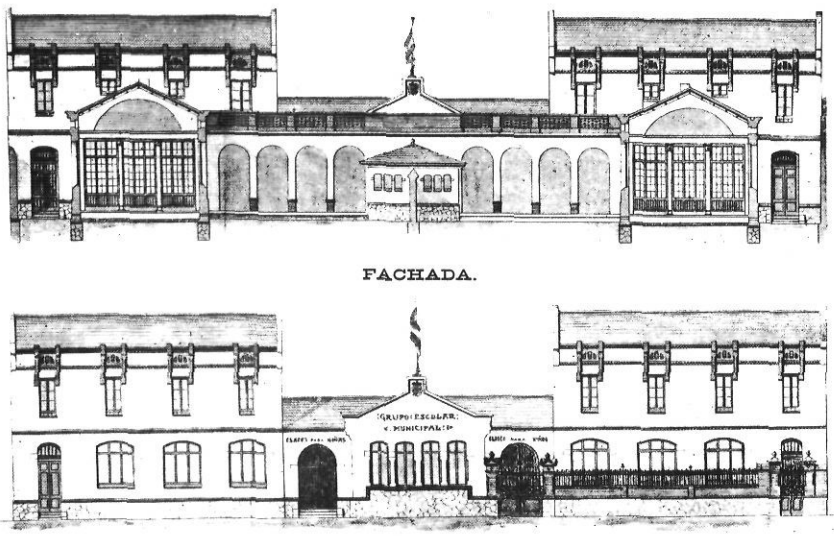

Primer projecte del grup Escolar Municipal d'Agullana (1910).

E. TUBERT

Escoles Municipals d'Agullana (projecte 1911).

d'ell era simplement el que en digué B. Bassegoda en la nota necrològica publicada en l'Anuari de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya de 1915. Cap al 1974 s'avançà sensiblement en el coneixement de la seva obra gràcies als treballs que acompanyaren la proposta per part de l'Arxiu Històric d'Urbanisme, Arquitectura i Disseny del C.O.A.C.B., des de la seva delegació a Girona, de considerar l'Escorxador Municipal, l'edifici *Sport Figuerense*, la Clínica Cataluña, i la casa Cusí (avui Banc Popular Espanyol) de Figueres monuments d'interès local. Per últim, cap al 1980 les tasques de recuperació de l'escorxador dutes a terme pel Grup de Treball motivaren una nova sèrie d'articles i aproximacions a l'obra i la biografia d'Azemar.

A part de l'esmentat B. Bassegoda, podríem dir que J.M. Bernils, J. Fàbrega, l'Equip de Treball, i en J. Temporal, entre altres, són els que d'una manera o altra han fet aportacions en aquesta línia de coneixements citada.

Estudiar avui l'obra d'Azemar és una feina factible en tot allò que es relaciona directament amb Figueres, donat que a l'Arxiu Històric de l'Ajuntament d'aquesta ciutat es troben perfectament localitzats i inventariats un centenar de projectes municipals o privats. També pot resultar fàcil l'estudi de la seva obra en altres poblacions empordaneses, com ara Agullana, o en ciutats com Olot, però tant dins del mateix Empordà com especialment a Barcelona (Sant Gervasi) les dificultats amb què un s'ha d'enfrontar a l'ho-

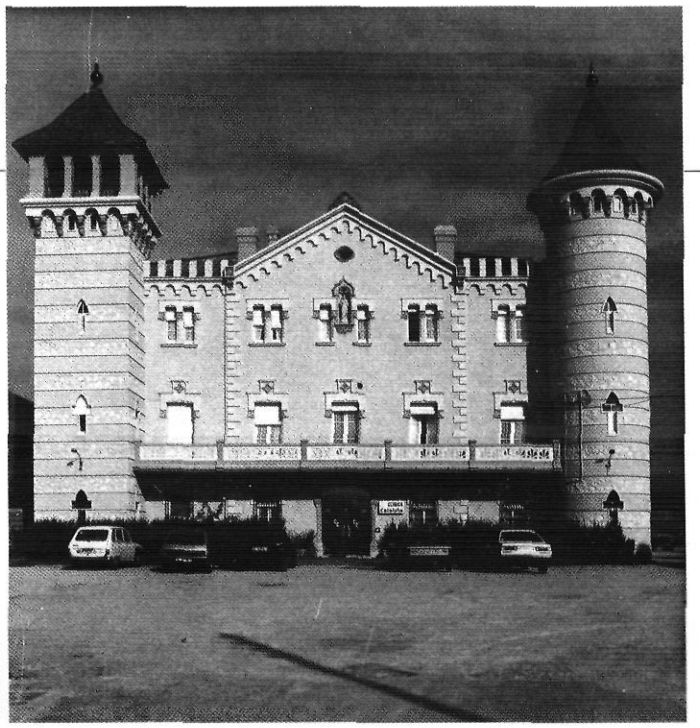

Edifici Clínica Catalunya (Figueres).

R. DARNER

R. DARNER

Cafè Societat La Concordia (Agullana, projecte 1912).

ra de fer un simple cens de les obres d'Azemar són a voltes irresolubles, la qual cosa fa que calgui fer l'anàlisi del seu treball arquitectònic basant-se especialment en la seva obra a Figueres i als altres llocs citats, d'altra banda probablement la més notòria de tota la que va fer.

Aproximació a l'arquitectura d'Azemar

Si fem, doncs, una lectura de l'obra d'Azemar prenent com a referència les tipologies establertes, direm que la seva és una arquitectura on abunden els projectes de cases unifamiliars i d'edificis plurifamiliars. Cal dir que en aquest àmbit del disseny d'habitatges Azemar es mostra especialment dotat per fer una arquitectura socialment eficaç. Quant a l'estil utilitzat en aquestes obres, direm que hi ha una evolució des d'un eclecticisme inicial cap a un modernisme molt mesurat i racionalista, amb presència d'algun tret noucentista en els darrers projectes.

Dins el tipus de *Cases unifamiliars entremitgeres*, és bo fer notar la distància existent des d'obres com la casa Carré (1893), Espigulé (1895), Malagelada (1895) i Arón (1897) fins a exemples tan interessants com la casa Espigulé (1903), *Codina (1905)*, *Barbosa (1906)*, o Carolà (1908), aquestes dues darreres amb una sintaxi molt intel.ligent entre el rajol vist i altres materials com la pedra o el ferro.

Si bé en algun cas i especialment quan es tracta de cases unifamiliars cantoneres (casa Estela a Agullana, 1908, o la casa Subías-Galter de Figueres, 1910) es percep

Cens i cronologia

1904. Perllongament del carrer Sant Ferreol (11).
Escorxador Municipal (6).
Cámara agrícola oficial del Ampurdan (7).
Casa Cusí «Sociedad Liceo Figuerense» (7) (10) Portal i tanca.
Casa Salleras (avui Bar Continental + Banca Catalana) (3).
Casa Puig i Paris (3).
Casa Puig i Paris (4).

1905. Casa Puig i Paris (3) Reformes.
Casa Puig i Gibert (3).
Casa Teixidor (1).
Casa Codina (1).

1906. Panteó Galí (10).
Expropiació per eixample i alineació c/ Monturiol (11).
Casa Jordà (4) Reforma.
Casa Juanola (1).
Casa Mariani (3).
Casa Barbosa (1).

1907. Presó del partit (8).
Escorxador municipal (6).
Casa Macau (4).
Casa Vicens (1) Reforma.
Casa Carolà (1).

1908. Perllongament c/ S. Ferreol (11).
Adquisició terrenys per plaça pública (de l'estació) (11).
Construcció voreres c/ Barceloneta (11).
Edifici societat «La Instrucción Popular» (la Salle) (8).
Casa Carré (2).
Casa Coderch (1).
Casa Ysern (1) Reforma.
Edifici Vidal (10) Tanca solar.
Casa Estela (2) Agullana.
Plet entre Azemar i R. Masó amb motiu de l'eixample i alineació del c/ Monturiol (11).

1909. Segueix el plet c/ Monturiol (11).
Rentador municipal (8).

1910. Casa Vidal Agullana (1).
Casa Terrades Traiter (3).
Casa Subias-Galter (2).
Alineació c/ Alta de S. Pedro (11).
Cusí de Miquelet (1) Reforma.
"Sport Figuerense" (10) "Toldo".
Alineació definitiva c/ Monturiol, plaça Pi i Maragall c/ Caamaño (11).
Casa Mas i Roger (4).
Escoles Nacionals d'Agullana (8) (1r. projecte).

1911. Plànols casa adquirida de l'ajuntament al c/Besalú (12).
Escoles d'Agullana (8) modificació projecte (rampes d'accés).
Casa Subias Gozalvo (1).

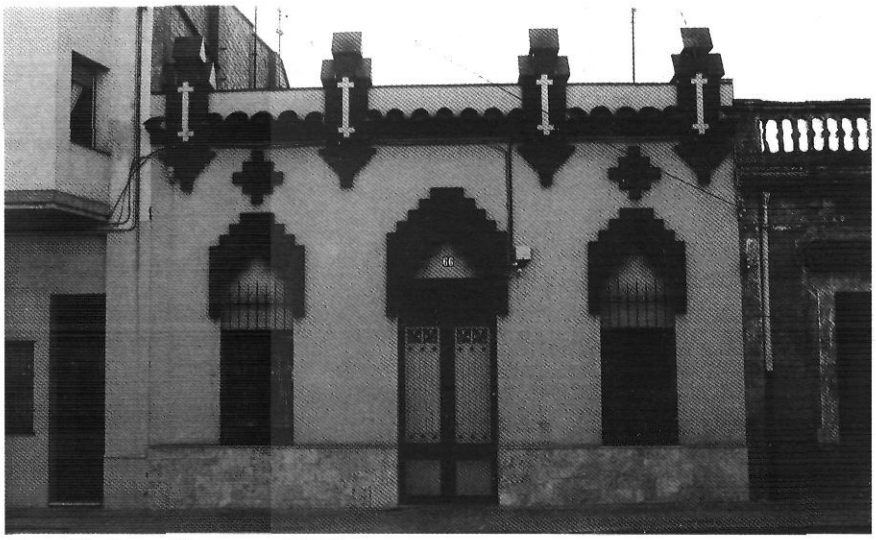

R. DARNER

Casa Barbosa (Figueres 1906), un dels exemples més típics de casa unifamiliar entremitgera que dissenyà Azemar.

R. DARNER

Casa Galter *(Figueres, 1901).*

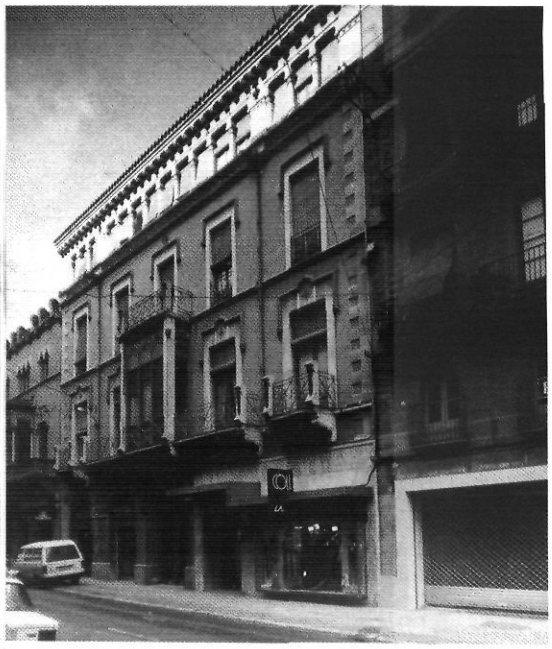

Casa Roger (Figueres, 1896). Amb la casa Cusí, un bon exemple d'arquitectura neogòtica.

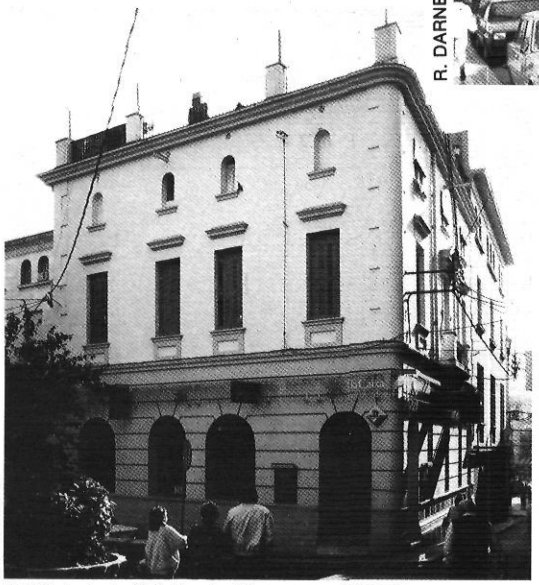

R. DARNER

Edifici de la "Caja de Ahorros y Monte Piedad del Ampurdán", 1914, (avui de "la Caixa"). Aquest és el darrer projecte important de Josep Azemar a Figueres, amb una línia ja ben propera al noucentisme.

una procedència historicista molt ben resolta i pensada per acontentar clients més acomodats (gerent d'una fàbrica, metge) les cases unifamiliars solen anar destinades a una clientela on abunden els comerciants, els paletes, etc., gent amb cèdules de 9a. a 11a. classe, és a dir, senzilla.

Els *edificis plurifamiliars entremitgers o cantoners* dels quals sabem que Azemar en dissenyà força a Barcelona i en coneixem un bon nombre a Figueres presenten els mateixos trets evolutius que les cases unifamiliars, ara bé, com que aquí la clientela pertany a un *status* més acomodat i ideològicament proper als homes de la Lliga Regionalista (Abadal, Cusí, De Puig, Jordà, Roger, etc.) a vegades residents a Barcelona però que fan obres a Figueres, Olot, etc., és molt lògic que el neogoticisme, a vegades un pèl pretensiós, sigui el llenguatge utilitzat en les façanes, com passa per exemple en cases entremitgeres com la casa Roger, 1896, o ja abans en el primer projecte de la casa Cusí (Banc Popular Espanyol) 1894, o en edificis exempts, com ara l'actual Clínica Cataluña (abans una torre envoltada de jardins) o en l'actual Escola de Puericultura de Barcelona, al carrer Muntaner, interessant obra feta per encàrrec d'un *indiano* i que en alguns elements utilitza detalls d'arrels neogòtiques comuns amb els que figuren en acabats de la casa Cusí, o també en la casa del senador regionalista i historiador Raimon d'Abadal a Barcelona (actual escola Canigó).

A poc a poc, però, aquest goticisme no exempt d'elements eclèctics va cedint el seu lloc a un llenguatge més personal, encara goti-

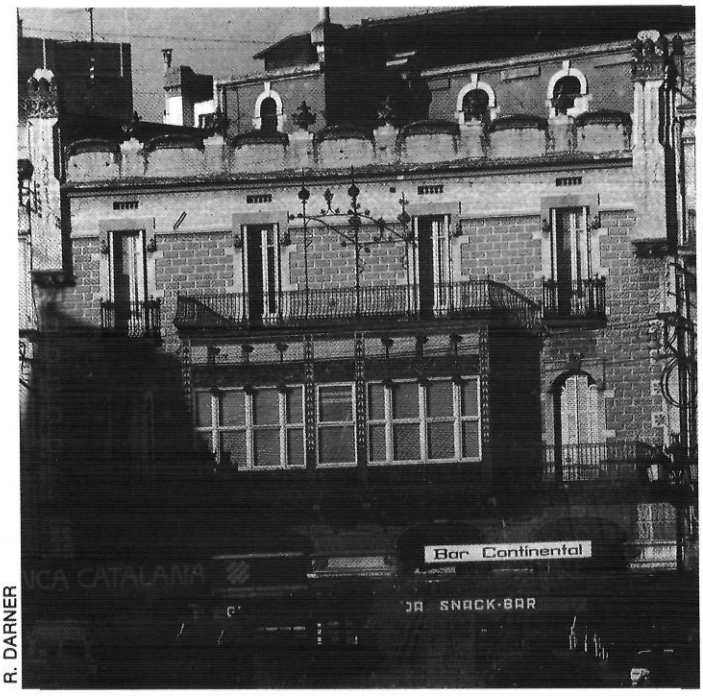

R. DARNER

Casa Salleras (Bar Continental), Figueres (1904). Una de les poques concessions d'Azemar a un floralisme de tipus "gaudinià".

R. DARNER

Casa Puig-Soler (Armeria Romero), Figueres, 1900-1901.

cista, com l'utilitzat en les cases Galter (1901) i la casa Puig i Soler, (avui Armeria Romero) (1900-01) o bé de manera excepcional a un cert floralisme com el de la casa Salleras (bar Continental) 1904 o tendeix cap a una maduresa compositiva i estructural, com la manifesta en la casa Mas (1910) on curiosament naixerà Salvador Dalí, o en el projecte mai acabat de la casa Abadal, 1911 (més tard Café Europa). En la casa Pujador, a Olot (1911), les possibilitats ja apuntades en les cases Estela i Subias-Galter es resolen d'una manera molt més lluïda i amb materials més selectes. En totes aquestes obres citades podem veure com Azemar aconsegueix racionalitzar l'ús d'elements apresos en la seva tasca com a restaurador d'esglésies (Sant Pere de Figueres, 1894) o de masies i cases pairals (Abadal, a Gurb de la Plana, o Adroer, a Palautordera).

Ara bé, si hem comentat que el modernisme arquitectònic, a part de la seva preocupació tècnica, procura fer seva la inquietud social del moment i busca una actitud clarament ètica, això en Azemar es fa evident quan ens parem a mirar el volum de la seva obra destinat a usos no domèstics, sinó industrials o socials. Així, en l'àmbit de l'arquitectura destinada a un ús industrial, a Figueres ens trobem que el primer projecte concret que Azemar fa i que és quelcom més que una

Cens i cronologia

Sala Edison (Reforma i decoració) (7).
Edifici Cusí (annex a l'Edison) (7).
Casa Martí Pujarniscle (1) Reforma.
Casa i Magatzems Abadal (més tard Cafè Europa) (4) (7).
Casa Pujador Olot (4) .

1912. Casa Abadal. Modificació (7).
Pavelló Prat i Sacrest (6) Olot.
Casa Callís (4) Reformes.
Dipòsit d'aigües (8) Agullana.
Cafè Societat La Concordia (7) Agullana.

1913. Alineació c/ Alta de S. Pedro (11).
Clavegueram Paseo del Cementerio (11).
Rectificació alineació Plaça de Pi i Margall i Escorxador. c/ Juan Tutau c/ Pi i Margall (11).
"Caja de Ahorros y Monte de Piedad del Ampurdán" (4) (6).
Casa Rovira (4).

1914. Casa Carré (1).
5 de juny, mor a Barcelona.

Obres d'Azemar no datades documentalment

Edifici actual Clínica Cataluña (5) Figueres.
Velòdrom (7) Figueres.
Casa Abadal (5) Actualment escola "Canigó" - Barcelona.
Casa Muller (9) Barcelona.
Casa Canut (?) (5) Actualment escola de puericultura - Barcelona.
Casa "El Pradell", de la família Abadal (9) Gurb de la Plana (Vic).
Casa Adroer (9) St. Esteve de Palautordera.
Oratori Moner (o Moreu?) Puigcerdà.

Obres hipotèticament atribuïbles a Azemar

Villa Lolita (1) Agullana.
Cafè Societat "La Unión Masanetense" (7) Maçanet de Cabrenys.
Cafè Societat "La Concordia" (7) Darnius.
Edifici Germans de les Escoles Cristianes (8) Hostalets de Llers.
Alguns edificis a Viladecans, Cabanes, Torroella, Sant Gervasi.

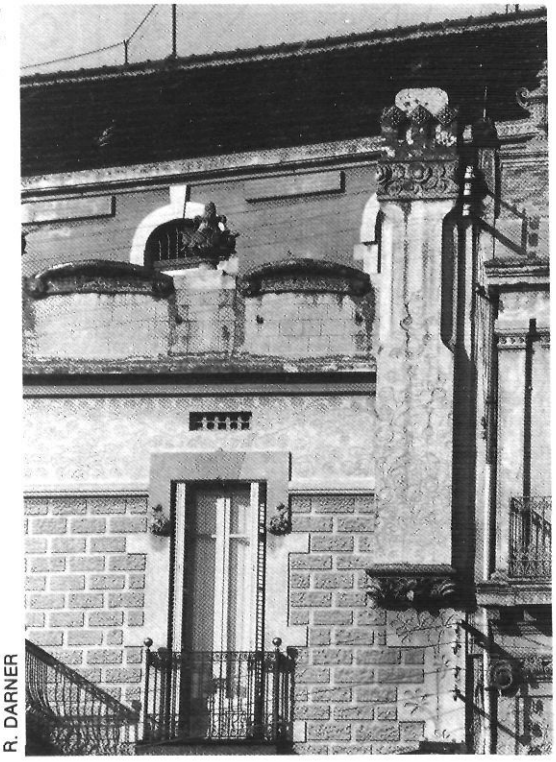

R. DARNER

Un detall del floralisme decoratiu de la casa Salleras.

R. DARNER

Cine Edison de Figueres.

simple reforma és precisament un projecte d'un edifici industrial, l'edifici Cusí (1891) i més endavant, en projectes com el Magatzem de Vins Ros (1900) o especialment en el Forn de calç Puigdevall (1901), incorpora tot un seguit d'elements molt interessants a aquest tipus d'arquitectura en la qual fins aleshores havien estat vetats, i que en el projecte de l'Escorxador de Figueres (1904-1907) donarà lloc a la millor de les obres d'Azemar. Aquest projecte suposa una més intel.ligent síntesi en la utilització de materials industrials (ferro fos, rajols, etc.) i materials artesanals (ceràmica vidrada, rajol vist, ferro forjat, etc.) tot plegat dins una estructura apresa de la masia tradicional catalana amb un procés de creixement en diverses fases perfectament integrades.

En el terreny de l'arquitectura social, caldria diferenciar entre aquells projectes de locals cooperativistes i de societats recreatives (tipologia 7) i els destinats a un ús pedagògic, com les escoles, i a un ús penitenciari, com les presons (tipologia 8).

En el primer d'aquests dos tipus, Azemar troba a l'Empordà una terra molt donada en aquell moment a l'experiència cooperativista i això li permet dur a terme projectes d'ús recreatiu, com la Societat *Sport Figuerense* (1894-1895), avui completament desvirtuat en la seva façana principal del carrer Monturiol; o com el de la Sala Edison (1911); el Cafè de La Concordia, a Agullana (1912), i probablement altres locals de societats cooperatives similars, com el de *La Unión Masanetense* i *La Concordia*, de Darnius,i evidentment, la malauradament perduda seu de la *Cámara Agrícola Oficial del Ampurdán* (1904), substituïda per un edifici que, amb tots els respectes, no compensa ni de lluny l'enderrocament del que hi havia, d'altra banda gens menyspreable quant a un possible ús com a museu de l'Empordà.

En l'apartat d'arquitectura escolar, Azemar projecta la Sala de Pàrvuls de Sant Vicenç de Paül (1895), intervé de manera que caldria aclarir en el projecte de la Salle a Figueres (1908) i potser a Hostalets de Llers, i fa la seva obra clau: les Escoles Nacionals d'Agullana (projecte de 1910-1911) edifici que en aquells moments només era comparable en tota la província de Girona al Grup Escolar (avui escola Bruguera).

L'aplicació de l'arquitectura a la resolució de problemes socials vigent no s'atura en els projectes escolars, sinó que Azemar dissenya obres com ara l'adaptació del Convent dels Caputxins a Presó del partit (1896) o l'actual edifici de la Presó Cel.lular de Figueres (1907?) o també es preocuparà de donar solucions a problemes més «domèstics», com ara quan projecta el Rentador municipal (1909).

El gust pel disseny de complements arquitectònics, com ara tendals, tanques, etc., a base d'utilitzar elements similars als proposats per W. Morris i el corrent *Arts & Crafts* a Anglaterra, fan d'Azemar un bon exemple d'arquitecte *total*; aspecte aquest que ell sap arrodonir molt bé amb la seva feina d'urbanista, tasca que el seu càrrec d'arquitecte municipal li permet i l'obliga a la vegada.

Així, si bé en l'època d'Azemar no es feren projectes urbanístics municipals de l'abast que tindran els que durà a terme un dels seus successors, Ricard Giralt i Casadessús, Azemar, de manera discreta, aconsegueix deixar el nucli de la ciutat a punt per fer aquell salt que la convertirà en una ciutat d'estructura molt racional. En aquest sentit els projectes de cobertura de la riera Galligans, la creació de nous eixamples en zones properes a l'estació del ferrocarril, l'alineació dels edificis de la plaça de la Palmera (que per cert motivaren un plet que

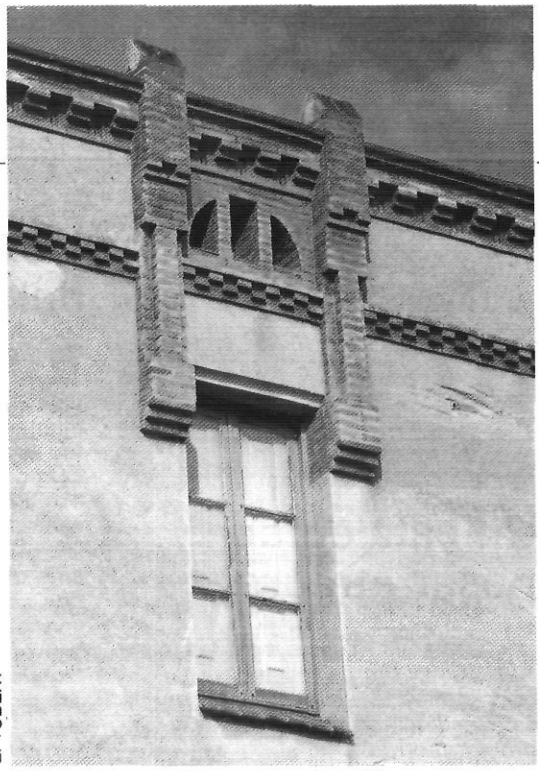

E. TUBERT

Un detall de remat gotizitzant de les Escoles d'Agullana, un bon exemple de l'ús acusat del rajol verd combinat amb la ceràmica vidriada.

enfrontà Azemar amb Rafel Masó), la compra de terrenys per fer la plaça de l'Estació, són obres que cal valorar en totes les seves conseqüències.

Segurament que de tots els projectes urbanístics fets per Azemar el que més crida l'atenció és la seva proposta de creació d'un passeig *porticat* paral.lel a la Rambla, tot aprofitant la nova alineació dels carrers Placeta, Portella i Girona[3], al 1901.

Conclourem, doncs, que, malgrat la seva senzillesa, malgrat la seva manca d'obres espectaculars, Azemar farà possible que Figueres en particular i l'Empordà en general puguin tenir, encara avui, els seus propis exemples d'arquitectura modernista. Serveixin doncs aquestes línies com a reconeixement a aquest mèrit i si cal com a provocació perquè d'aquí a dos anys, quan es celebri el centenari de la concessió del càrrec d'arquitecte municipal a Azemar, Figueres s'encarregui d'omplir el buit que suposa la no existència d'una guia arquitectònica de la ciutat amb l'edició, almenys, d'una monografia completa de l'obra d'Azemar, fet aquest que seria bo de complementar amb una exposició commemorativa d'aquesta efemèrides.

Enric Tubert és professor d'Institut.

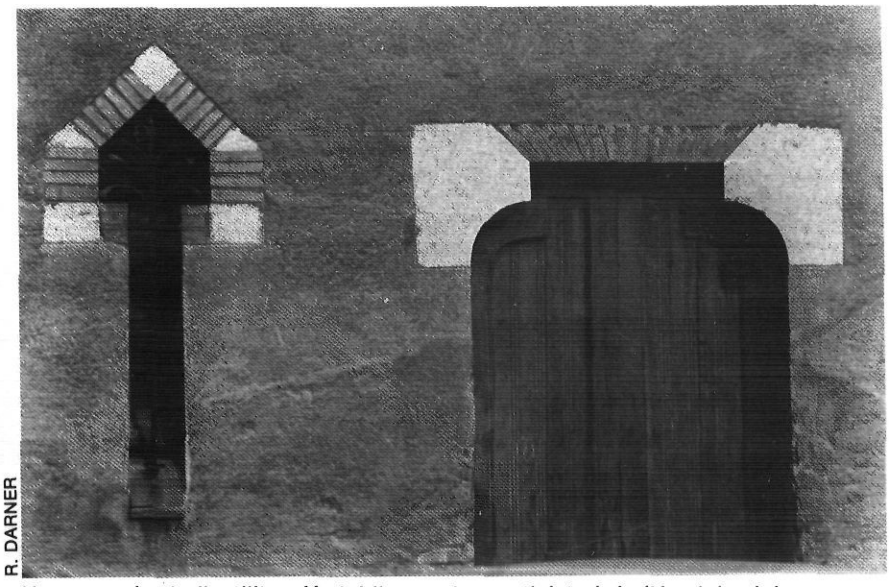

R. DARNER

Un exemple de l'estilització del llenguatge goticista i de l'ús del rajol i de la pedra a l'Escorxador de Figueres.

NOTES

1. BOHIGAS, O: *Reseña y Catálogo de la arquitectura modernista*, pàgs. 115-123.
2. BOHIGAS, O:
3. A.H.M.F. *Secció XIII. Obres públiques i Urbanisme, sèrie XIII. 5 obres Municipals.* Any 1901.

BIBLIOGRAFIA

BASSEGODA, B.: *Josep Azemar i Pont, Nota necrológica* Anuari de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya, 1915, pàg. 91/4.

BERNILS, J.M.: *Cap a una revalorització de l'edifici de l'escorxador*, L'Empordà, pàgs. 16-17.

BERNILS, J.M.: *Figueres, cien años de ciudad*, Institut d'Estudis Empordanesos. Figueres 1978.

BOHIGAS, Oriol: *Reseña y catálogo de la arquitectura modernista*, Edit. LUMEN. Barcelona 1973.

BOHIGAS, Oriol: *Arquitectura Modernista*. Edit. LUMEN. Col.lecció Paraula i Forma. Barcelona 1968.

CIRILI PELLICER, A.: *El Arte Modernista Catalán*. AYMÀ Editor. Barcelona 1951.

EQUIP DE TREBALL: *Josep Azemar i Pont, Arquitecte de l'escorxador*, Hora Nova. 30-IV-1980, pàg. 27.

FÀBREGA, J.: *Azemar, Modernisme i Figueres*. Presència núm. 351. 4-1-1975.

P.L.C.: *Relación de los festejos... por la edificación del Grupo Escolar Municipal*. Imprenta José Serra. Figueres 1911.

RÀFOLS, J.F.: *Diccionari Biogràfic d'artistes de Catalunya*.

TARRÚS/COMADIRA: *Guia de l'Arquitectura del s. XIX i XX a les Comarques Gironines*. Edicions del COACB. 1979.

TEMPORAL, J.: *Josep Azemar i Pont, arquitecte figuerenc*. L'Empordà 9-X-1985. Pàg. 13.

TUBERT, E.: *Aproximació a l'urbanisme agullanenc i l'arquitectura de Josep Azemar i Pont a Agullana*. EL TAP DE SURO nº 7-8. Pàgs. 17-20.

Documentació consultada

Permisos d'obres. Sol.licituds presentades a l'Ajuntament de Figueres, del 1890 al 1914. ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE FIGUERES.
Llibres d'actes de l'Ajuntament d'Agullana del 1900 al 1915.
Material d'arxiu de l'Arxiu Històric del COACB de Girona.
Permisos d'obres. Sol.licituds presentades a l'Ajuntament d'Olot del 1890 al 1914. A.H.M. Olot.